

AMIR TEMUR ARMIYASINING TASHKIL ETILISHI VA TUZILISHI

Mamadalimov Azimjon Hasanboyevich

Farg'ona Davlat Universiteti harbiy ta'lim fakulteti sikl boshlig'i,

Mamajonov Soyibjon Halilovich

Farg'ona Davlat Universiteti harbiy ta'lim fakulteti katta o'qituvchisi,

Uzakov Abduvali Ortikovich

Farg'ona Davlat Universiteti harbiy ta'lim fakulteti o'qituvchisi.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Amir Temur armiyasining tashkil etilishi va tuzilishi xaqida qisqa yoritilgan. Ushbu maqola Oliy va O'rta maxsus ta'lim muassasalari talabalariga harbiy san'at sirlari bilan yaqindan tanishish uchun mo'ljallangan.*

Kalit so'zlar: *Armiya, harbiy qurilish, qo'shin, harbiy boshliq, unvon, otiqlar, kamonchilar.*

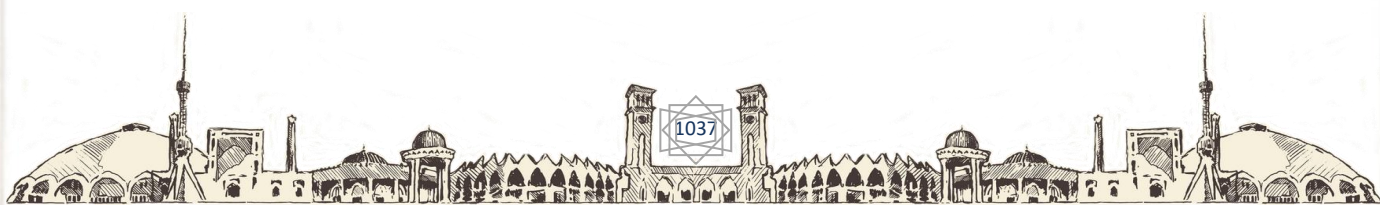
Harbiy qurilish borasida Amir Temur o'z zamondoshlaridan o'zib ketdi, armiyani yaratish va takomillashtirish tizimini ishlab chiqdi va amalga oshirdi.

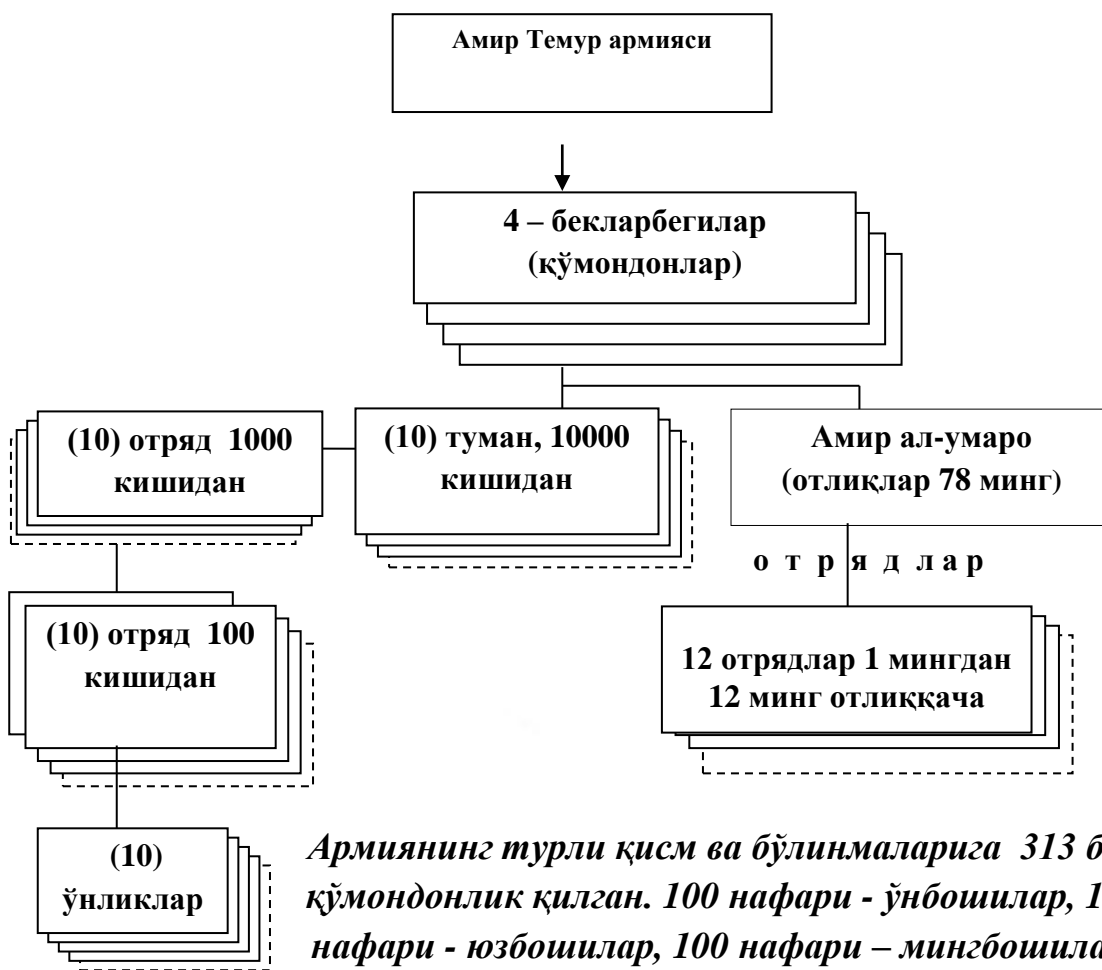
Sohibqiron qo'mondonlik safiga yuqori talablarni qo'ygan. U qo'mondonlik safida o'zlarining jangovar, ma'naviy psixologik sifatlarini doimo takomillashtirishini kuzatib borgan.

Amir Temurning shaxsan o'zi sarkardalarni tanlagan va tarbiyalagan. O'n begilar, yuz begilar, ming begilar va tuman begilarni to'g'ri tanlash armiyaning jangovar muvaffaqiyatini aniqlab bergan. Amir Temur tajribali jangchilarga alohida e'tibor bergan (1-rasm).

Ko'pgina yirik janglarda ishtirok etgan va harbiy harakatlarni o'zining asosiy mashg'uloti deb bilgan tajribali jangchilar safardan oldin bir joyga yig'ilgan. Ular alohida davlat maoshlarini oluvchilar ro'yxatiga kiritilgan.

Qo'shin o'nlikka, yuzlikka, minglikka va o'n minglikka (tumanga) bo'lingan. Iste'dodli harbiy boshliqlarni tanlashga katta e'tibor berilgan.

1 расм. Амир Темур армиясининг тузулиши

Amir Temur turli unvondagi harbiy boshliqlardan jasurlik, sezgirlik, topqirlikni talab qilgan.

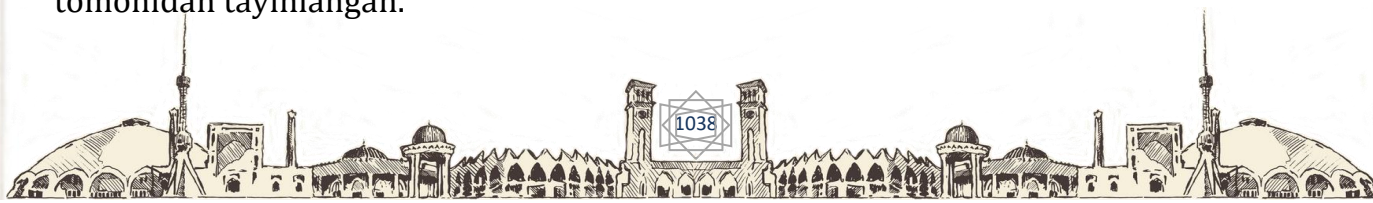
Har bir harbiy boshliq o'zining o'rinbosariga ega bo'lgan. Agar harbiy boshliq safdan chiqsa uning o'rnini o'rinbosari (*noibi*) egallagan.

Amir Temur katta jasoratlari uchun turli xil rag'batlantirishlardan foydalangan. Uning «*Tuzukot*»ida: «Men, dushmanning podsholigini zabt etganligi yoki uning armiyasini tor-mor etganligi uchun amirlarga uch turdagi mukofotni o'rnatdim, unga «qo'rqmas» unvonini berdim... Men uni o'zimning kengashimga kirishiga ruxsat berdim va keyinchalik chegarbo'yi viloyatlaridan birini boshqarishni topshirdim».

Har qanday shahzodaning qo'shini ustidan g'alaba qozongan amir xuddi shunday mukofotga sazovor bo'ladi.

Amirdan unvoni kichik bo'lgan boshqa komandirlar uchun ham har xil moddiy va ma'naviy mukofotlar belgilangan.

Boshliqlarni tanlashga Amir Temur katta e'tibor bergan. «*Hukmdorligi – degan edi u – qamchi va tayoqdan past bo'lgan boshliq unvonga munosib emas*». O'nliklar o'n begilar tomonidan tanlangan, yuzliklar, mingliklar va yuqori boshliqlar qo'mondon tomonidan tayinlangan.

Amir Temur qo'shinining asosini ko'chmanchi qabilalar tashkil etib, ular otliqlar va kamonchilarni etkazib bergan. O'troq xalq armiyaga piyodalarni va yordamchi xo'jaliklar uchun ishchilarni va shaharlarni qamal qilish uchun jangchilarni, ya'ni katapultalarni ishlatuvchi, taranlarni uruvchi, yonib turgan kamon o'qlarni va neft aralashmasidan tayyorlangan yonuvchi granatalarni otuvchi askarlarni etishtirib bergan.

Amir Temur armiyasidagi jangchilarga doimiy maoshlar to'langan. Maoshning hajmi xizmatni qanday olib borilishiga bog'liq bo'lgan. Oddiy askar 2 tadan 4 tagacha otning bahosiga teng bo'lgan maoshni, o'n begi – o'z o'nligining maoshiga teng miqdordagi maoshni olgan (shuning uchun u o'z jangchilarining yuqori maoshga erishishlaridan manfaatdor bo'lgan); yuz begiga oltita o'nlikning maoshiga teng miqdordagi maosh to'langan va hokazo. Intizomiy jazolarning turlaridan biri maoshning o'ndan bir qismini ushlab qolish bo'lgan.

Armiyada engil piyodalar ham bo'lib, ular safarda otlarda harakatlanganlar, jang olib borishda esa, arablarga o'xshab kamondan nishonni bexato urish uchun otlardan tushib piyoda holda jang qilganlar. Piyoda jangchi qilich, 30 ta o'qqa ega bo'lgan kamon bilan qurollangan.

Engil piyodalar baland pastliklarda harakatlanish va shaharlarni qamal qilish uchun qo'llanilgan. Bundan tashqari Amir Temur tog'larda harakatlanish uchun maxsus otryadni (tog' piyodalarini) tashkil etgan.

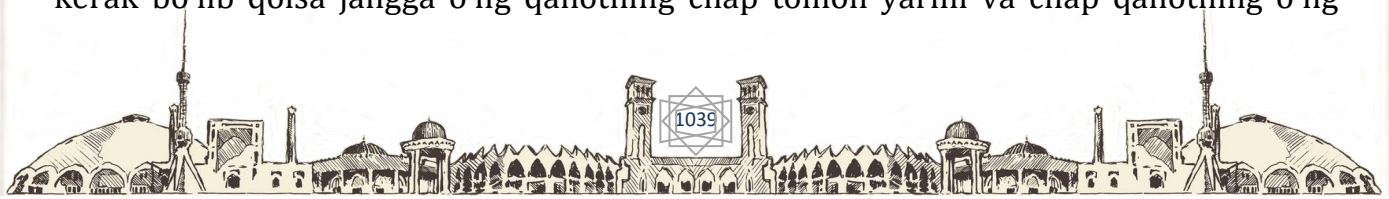
Qo'shin qat'iy tashkiliy tizimga va aniq saflanish tartibiga ega bo'lgan. Har bir jangchi o'z o'nligidagi joyini bilishi, har bir o'nlik yuzlikdagi joyini bilishi kerak bo'lgan. Harbiy qismlar saflarda yaxshi harakatlana olganlar va anjomlari, kiyimboshlari va bayroqlarining rangi bilan birbirlaridan ajralib turganlar.

Ayrim otryadlar otlarining rangi bilan ham farq qilgan. Amir Temur davrida harbiy yurishdan oldin ko'riklar o'tkazish to'g'risidagi qonun og'ishmasdan bajarilgan.

Jang uchun katta va tekis maydon tanlangan, bunda suvning va otlar uchun em-xashakning yaqin bo'lishiga, quyoshning o'z jangchilarining ko'ziga tushmasligiga katta e'tibor berilgan. Jangovar tartib front, ayniqsa chuqurlik bo'ylab yoyilgan. Markazni kuchsizlashtirish hisobidan, dushmani qurshab olish vositasi hisoblangan qanotlar kuchaytirilgan. Hal qiluvchi zarbani berish uchun Amir Temur kuchli zaxirani yaratgan.

Yirik janglar davrida rangbarang jangovar bayroqlar bilan bezatilgan Bosh Qo'mondonning chodiri (*bargoh, saroparda*) jangni boshqarish oson bo'lishi uchun balandlikda o'rnatilgan. Odatda Bosh Qo'mondonning chodiri oldida harbiy orkestr uzluksiz chalib askarlarning jangovar ruhlarini ko'targan.

Jangni qo'riqlov xizmatini bajarayotgan engil otliqlar, yoki avanpostda turgan engil qo'shinlar o'qlarni otib, drotiklarni uloqtirib boshlaganlar, keyin avangard jangga kirgan. Ularni qo'llabquvvatlash kerak bo'lgan paytda jangga o'ng qanot avangardi (*shaqovul*), keyin chap qanot avangardi (*chapovul*) kirgan; agar yana madad kuchlari kerak bo'lib qolsa jangga o'ng qanotning chap tomon yarmi va chap qanotning o'ng

tomon yarmi kiritilgan; ularning kuchlari etarli bo'lmasa jangga ikkala qanotning qolgan qismlari kiritilgan va vaziyat to'g'risidagi axborot Amir Temurga etkazilgan. Agar mana shu kuchlar ham etarli bo'lmasa qo'mondonning shaxsan o'zi (*amiri lashkar*) bosh kuchlari (*qo'l*) bilan, ya'ni zaxira bilan, to'qqizinchi hujum g'alaba keltirishiga komilishonch bilan jangga tashlanishi kerak edi. «To'qqizinchi hujum g'alaba keltiradi – degan edi Amir Temur».

